

**ХУЛОСАИ**  
**ШҶҶРОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6D.KOA-046 НАЗДИ**  
**МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ ТАЪЛИМИИ «ДОНИШГОҶИ**  
**ДАВЛАТИИ БОҶТАР БА НОМИ НОСИРИ ХУСРАВ» АЗ РҶҶИ**  
**ДИССЕРТАТСИЯ БАРОИ ДАРҶФТИ ДАРАҶАИ ИЛМИИ ДОКТОРИ**  
**ФАЛСАФА (PhD), НОМЗАДИ (ДОКТОРИ) ИЛМ**

**Парвандаи аттестатсионии № 8**

**Қарори шҶҶрои диссертатсионӣ аз 09.10.2021 с., №15**

Барои сазовор донистани Тиллобаева Салима Махмадалиевна, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих.

Диссертатсия дар мавзӯи «Аз таърихи инкишофи илми геометрия дар Осиёи Миёна ва Эрон дар асрҳои IX -XVII» аз рӯи ихтисоси 07.00.10 – Таърихи илм ва техника (илмҳои таърих) дар шҶҶрои диссертатсионии 6D.KOA-046 назди Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» (735140, ш. Бохтар, к. Айнӣ, 67, ки бо фармони Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон №138 аз 4.12.2018 тасдиқ гардидааст) ба ҳимоя қабул карда шуд (суратчаласаи №11 аз 22.05.2021).

Довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ Тиллобаева Салима Махмадалиевна 25 – уми июли соли 1968 таваллуд шудааст.

Довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ соли 1990 филиали Институти давлатии педагогии ш. Душанбе ба номи Т.Г. Шевченкоро бо ихтисоси муаллими математика-физика (Диплом П №721138 аз 9.07.1990) хатм намудааст.

Ҳоло ӯ дар вазифаи омӯзгори кафедраи алгебра ва геометрияи Муассисаи давлатии таълимии “ДДБ ба номи Носири Хусрав” кору фаъолият менамояд.

Шаҳодатномаи №19-23 аз 29.04.2020 с. имтиҳонҳои минимуми номзадиро аз фанҳои забони хориҷӣ (англисӣ) – 4 (хуб) 7.02.2015, таърих

ва фалсафаи илм – 4 (хуб) 10.03.2018 ва аз фанни таърихи илм ва техника – 5 (аъло) 16.04.2020 супоридааст.

Диссертатсия дар кафедраи алгебра ва геометрияи МДТ “ДДБ ба номи Носири Хусрав” омода гардидааст.

**Роҳбари илмӣ:** Сатторов Абдурасул Эшбекович доктори илмҳои педагогӣ, номзади илмҳои физика-математика, профессори кафедраи алгебра ва геометрияи Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав”.

**Муқарризони расмӣ:**

1. **Бобоев Хаёл Юлдошевич** – доктори илмҳои таърих, профессор, муовини ректор оид ба равобити хориҷӣ ва масоили иҷтимоии Донишгоҳи технологии Тоҷикистон;

2. **Холов Маҳмудҷон Шарипович** – номзади илмҳои физика-математика, дотсент, узви вобастаи Академияи муҳандисии Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳаррири пешбари Сарредаксияи илмии Энциклопедияи миллии Тоҷикистон.

Ба диссертатсия тақризи мусбӣ доданд.

**Муассисаи тақриздиханда:** МДТ “Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ”, дар тақризи мусбии худ бо имзои доктори илмҳои таърих, профессори кафедраи таърихи халқи тоҷик, Хусейнов Аҳмадҷон, номзади илмҳои физика-математика, дотсент Ғафуров С. ва мудирӣ кафедраи таърихи халқи тоҷик, номзади илмҳои таърих, дотсент Фозилова Махсуда Зулфиқоровна нишон дод, ки кори диссертатсионии Тиллобаева Салима Махмадалиевна дар мавзӯи «Аз таърихи инкишофи илми геометрия дар Осиёи Миёна ва Эрон дар асрҳои IX -XVII», актуалӣ буда, наоварии илмӣ, ҳаҷм ва сифати вазифаҳои иҷрогардида, аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастоварда, бо саҳеҳият ва асоснок будани хулосаҳо ҷавобгӯи банди 7-уми Низомнома оид ба “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ” –и Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №505 аз 26.11.2016 с. тасдиқ

гардидааст буда, муаллифи он шоистаи дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.10 – Таърихи илм ва техника (илмҳои таърих) мебошад.

Унвонҷӯ муаллифи 22 мақолаҳои илмӣ (12,9 ҷ.ҷ.), аз инҳо оид ба мавзӯи диссертатсия 2 дастури таълимӣ (8,4 ҷ.ҷ.), 7 мақолаҳои илмӣ (1,8 ҷ.ҷ.) дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии Федератсияи Россия чоп шудааст. Дар ин қорҳо ҷиҳатҳои назариявӣ, илмию методӣ ва амалӣ инъикос ёфтаанд.

**Мухтавои асосӣ ва хулосаҳои диссертатсия дар таълифоти  
зерини муаллиф дарҷ гардидааст:**

**I. Дастурҳои таълимии банаширрасида:**

[1-М]. Тиллобаева С.М. Таърихи аз нигоҳи олимони асри миёнагии Осиёи Марказӣ (асрҳои IX-XIII). [Матн] / А. Э. Сатторов, С. Тиллобаева, Қ. Фатхуллоев // Душанбе: Нодир, 2010. – 44 с.

[2-М]. Тиллобаева С.М. Саволномаи тестӣ аз фанни геометрия. Қисми 2. [Матн] / А. Э. Сатторов, А. С. Хоҷаев, С.М. Тиллобаева // Душанбе: Ирфон, 2017. – 91с. ISBN 978-99975-0-685-6.

**II. Мақолаҳои, ки дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Федератсияи Россия чоп шудаанд:**

[3-М]. Тиллобаева С.М. Ученые Центральной Азии средневековья о науке и научном образовании [Текст] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева, Х. Мақсадов // Масъалаҳои раваншиносӣ ва омӯзгорӣ (ДДҚ ба номи Носири Хусрав). – 2008. – №3. – С.82-85.

[4-М]. Тиллобаева С.М. Абунасири Форобӣ ва илми геометрия [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. (Нашрияи ДДОТ ба номи Садриддин Айни). – 2011. – №1. – С. 3-5.

[5-М]. Тиллобаева С.М. Теория параллелей в трудах исламских средневековья [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева, М. Туйкулова, // Ученые записки Худжандского госун-та– Худжанд, №2 (29) 2014. – С.146-149. 23

[6-М]. Тиллобаева С.М. Аз таърихи инкишофи геометрия дар асрҳои миёна. [Матн] / А. Э. Сатторов, С. Тиллобаева // Паёми ДДБ ба

номи Носири Хусрав (маҷаллаи илмҳои табиӣ). – 2019. – № 2/4 (69). – С.93-95.

[7-М]. Тиллобаева С.М. Рушди илмҳои математика дар давраи истиқилолият [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева // Паёми ДДБ ба номи Носири Хусрав. – 2020. – №1-3(77). – С. 131-133.

[8-М]. Тиллобаева С.М. Оид ба зинаҳои рушди илмҳои геометрия. [Матн] / А. Э. Сатторов, А. Хоҷаев, С. М. Тиллобаева // Паёми ДДБ ба номи Носири Хусрав. – 2020. – №1-2(74). – С. 142-145.

[9-М]. Тиллобаева С.М. Из истории развития науки геометрии в средневековой Средней Азии [Матн] / С. М. Тиллобаева // Вестник Таджикского национального университета. – 2021. – №3. – С.74-81. (ISSN 2074-1847).

### **III. Мақолаҳои, ки дар дигар нашрияҳо ба таърифи расидаанд:**

[10-М]. Тиллобаева С.М. Баъзе масъалаҳои тарбия аз назари олимони асри миёнагии Осиёи Марказӣ [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева // Маҷаллаи конференсияи илмӣ- назариявии ҷумҳуриявӣ бахшида ба Соли маориф ва фарҳанги техникаи «Нақши маориф ва фарҳанги техникаи дар таълиму тарбияи насли ҷавон», (17-18 июни 2010).- С.104-108.

[11-М]. Тиллобаева С.М. Из истории развития тригонометрии в средневековой Центральной Азии [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева // Маҷаллаи конференсияи илмӣ амалии байналмилалӣ «Проблемаҳои муносири илмҳои дақиқ ва таълими онҳо», бахшида ба 75-солагии профессор Ҷ. Шарифов, (10-11 октябри с.2014). – С. 295-296 .

[12-М]. Тиллобаева С.М. О взгляде средневековых персидскотаджикских естествоиспытателей на профессию учителя [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева // Масъалаҳои раваншиносӣ ва омӯзгорӣ (ДДҚ ба номи Носири Хусрав). – 2008. – №4. – С. 22-25.

[13-М]. Тиллобаева С.М. Из история развития геометрии в средневековой Средней Азии [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева //Сборник научных трудов участников международной конференции «Интеграционные прогрессы в естественнонаучном и математическом образовании» – М.: РУДН, 2013. – С. 311-313 .

[14-М]. Тиллобаева С.М. Геометрия в трудах средневековых персидскотаджикских ученых [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева // 24 Маҷаллаи конф. илмӣ назариявии ҷумҳ. «Рушди илму маориф дар замони муосир» бахшида ба 25- солагии Истик.Дав.ҶТ. ДДҚ ба номи Носири Хусрав, Қўрғонтеппа, 2016. - С.196-198.

[15-М]. Тиллобаева С.М. Аз таърихи инкишофи геометрия дар асрҳои миёна [Матн] / А.Э. Сатторов, С.М. Тиллобаева // Маводи конференсияи илмӣ-амалии байналмилалӣ «Мушкилоти мубрами таълими фанҳои риёзӣ ва табиӣ дар низоми таҳсилоти кредитӣ» – Бохтар, 2018. – С. 215-216.

[16-М]. Тиллобаева С.М. Масъалаҳои геометрия дар асари «Тавҳим»-и Берунӣ [Матн] / А. Э. Сатторов, А. С. Хоҷаев, С. М. Тиллобаева // Маводи конференсияи илмӣ-назариявӣ бахшида ба 20-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Истиқлолият таҳкимбахши давлати ҳуқуқбунёд». (29-30 июни соли 2011). – Қўрғонтеппа, 2011. – С. 246-251.

[17-М]. Тиллобаева С.М. Усули геометрии Умари Хайём дар ҳалли муодилаҳои кубӣ [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева // Маводи конференсияи илмию амалии байналмилалӣ «Масъалаҳои муосири математика ва методикаи таълими он» бахшида ба 25 солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (18-19 октябри 2019) Бохтар, – С. 299-300.

[18-М]. Тиллобаева С.М. Аз таърихи пайдоиши тригонометрия [Матн] / С. М. Тиллобаева, А. Ш. Исмоилов, Х. Юсупов // Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ «Масоили мубрами математика ва таълими он». Бохтар, 2020. – С. 508-510.

[19-М]. Тиллобаева С.М. Ҳалли муодилаҳои кубӣ бо усули Хайём [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева // Маводи конференсияи илмметодии ҷумҳуриявӣ «Татбиқи алгебра ва назарияи ададҳо дар ҳалли масъалаҳои муосир».- ДДОТ, 2001. – С 171- 173.

[20-М]. Тиллобаева С.М. Саҳми Муҳаммад ал-Хоразмӣ дар рушди илми геометрия [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М.Тиллобаева // Маводи конференсияи илмӣ-методии ҷумҳуриявӣ «Актуальные проблемы точных наук и информационных технологий».-Тадж.-Славянский ун-тет. 2001.- С 170 -172.

[21-М]. Тиллобаева С.М. Геометрия в трудах ибн-Сины [Матн] / А. Э. Сатторов, С. М. Тиллобаева, А. Комили // Маводи конференсияи байналмилалӣ. «Развитие исторических и общественных наук в период независимости Таджикистана», посвящ. К 70- летию Победы в ВОВ, КТГУ, 2015. – С. 174-177.

[22-М]. Тиллобаева С.М. О развитии тригонометрии в средневековой Средней Азии [Матн] /А.Э. Сатторов, С.М. Тиллобаева, 25 //Материалы 6-й межд.научно-теоритич.конф. «Физикохимические основы получения и исследования полу-проводников, композиционных и диэлектрических материалов», Куляб, Кулябский Ун-т, 2014. - С.149-150.

Ба автореферати диссертатсия аз ҷониби шахсони зерин тақризҳо навишта шуда, ба шӯрои диссертатсионӣ ворид шудаанд:

1. Аз ҷониби доктори илмҳои педагогӣ, профессори Муассисаи давлатии таълимии таҳсилоти олии “Академияи гумруки Россия” Санина Елена Ивановна – эродҳо нест;

2. Аз ҷониби доктори илмҳои физика-математика, профессор, узви вобастаи АМИТ, профессори Донишгоҳи Тоҷикистон-Россия (славянӣ) Қурбонов Икром – эродҳо нест;

3. Аз ҷониби номзоди илмҳои таърих, и.в. дотсенти кафедраи “Шабакҳои барқӣ ва физикаи умумӣ”-и Донишқадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб Исоев С.Қ. – эродҳо нест.

Дар ҳамаи тақризҳои воридшуда асосан актуалӣ будани мавзӯ, навоварии илмӣ, аҳамияти амалии таҳқиқот, асоснокӣ ва саҳми калони унвончӯ қайд карда мешавад.

Инчунин қайд карда мешавад, ки кори диссертатсионии Тиллобаева Салима Махмадалиевна таҳқиқоти илмӣ ба анҷомрасида ва амалан аҳамиятнок буда, ба ихтисоси 07.00.10 – Таърихи илм ва техника (илмҳои таърих) мутобиқ аст ва муаллифи он барои соҳиб шудан ба дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои таърих сазовор мебошад.

Шӯрои диссертатсионӣ қайд мекунад, ки аз тарафи довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ унвончӯ:

- таърихи инкишофи илми геометрияро дар Осиёи Миёна ва Эрон дар асрҳои IX –XVII дар Тоҷикистон дар таърихнигории ватанӣ бори аввал мавриди таҳқиқоти илмӣ қарор додааст;

- таҳлили мукаммали таҳқиқотҳои олимони табиатшиноси давраи таҳқиқшаванда доир ба геометрияро омӯхтааст;

- корҳои геометрии олимони, аз қабиле Абурайҳон ал-Берунӣ, Абӯалӣ ибни Сино, Абунаслр ал-Форобӣ, Насриддини Тусӣ, Умари Хайём ва донишмандони мактаби илмӣ дар Самарқанд будаи Улуғбек, Алии Қушчӣ, Чамшеди Кошонӣ (XIV-XV) ва дигаронро мавриди таҳқиқ қарор додааст;

- хусусиятҳои вижаи таҳқиқотҳои геометрии донишмандони ин давраро баён кардааст;

- татбиқи амалии таҳқиқотҳои геометрии олимони даври таҳқиқшавандаро дар ҷиҳати ҳалли масъалаҳои мушаххаси амалӣ ва инчунин дар таҳқиқотҳои астрономӣ омӯхтааст.

**Аҳамияти назариявии таҳқиқот ба он асоснок карда шудааст, ки:**

- натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф аз ҷиҳати назариявӣ ба рушди таърихи илми геометрия дар таърихнигорӣ мусоидат карда, сабаби такмил ёфтани таърихи геометрия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони соҳибистиклолияти кишвар гардидаанд;

- хусусиятҳо ва дараҷаи дастовардҳои таърихи инкишофи илми геометрия дар Осиёи Миёна ва Эрон дар асрҳои IX –XVII дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони соҳибистиклолӣ омӯхта шудааст;

- омӯзиши пайваста ва натиҷаҳои илми ташаккули таърихи илми геометрия дар Осиёи Миёна ва Эрон дар асрҳои IX –XVII дар Тоҷикистон дар солҳои истиқлолияти давлатӣ таҳлил гардидааст;

- дар ҷанбаи мушаххаси таърихӣ ба таври ҳамҷониба таҳқиқ ва ҷамъбасти намудани таърихи илми геометрия дар Осиёи Миёна ва Эрон дар асрҳои IX –XVII дар Тоҷикистони соҳибистиклол буда, мавриди таҳқиқот қарор дода шудааст.

**Аҳамияти натиҷаҳои бадастовардаи доктлаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар амалия, чунин тасдиқ карда мешаванд, ки:**

- пешниҳод ва дастовардҳои муаллиф барои такмили таърихнигории халқи тоҷик метавонанд аз ҷониби муҳаққиқон истифода шаванд;

- маводи рисолаи диссертсионӣ ҳангоми иҷрои корҳои мустақилона, навиштани рисолаҳои дипломӣ, магистрӣ ва диссертсияҳо ба таври васеъ мавриди истифода қарор гирад;

- натиҷаҳои таҳқиқотро метавон ҳангоми таълифи таърихи халқи тоҷик, таърихи илм ва техника, таҳия ва мурағабсозии китобҳои дарсӣ, дастурҳои таълимӣ оид ба таърихи халқи тоҷик, давраи навтарини таърихи илм, фарҳанг ва курсҳои махсус оид ба масъалаҳои таърихӣ истифода кард.

**Асоси методологии таҳқиқот.** Асоси методологии таҳқиқотро таълифоти назариявии муҳаққиқони даврони соҳибистиклолӣ ташкил мекунад. Дар равиши таҳқиқот усулҳои умумӣ - илмӣ: мантиқию таърихӣ, таърихӣ-муқоисавӣ, гипотетикӣ-аксиометикӣ ва ғайра истифода шудаанд.

**Саҳми шахсии доктлаби дарёфти дараҷаи илмӣ** - иштироки бевоситаи унвонҷӯ барои ба даст овардани маълумотҳои ҷамъбасти ва ба системаи муайян даровардани онҳо, ҳангоми омӯзиши адабиёт ва сарчашмаҳо таҷрибаи илми худро васеъ истифода бурдан, инчунин ба таври комплексӣ бори аввал мавзӯи диссертсионии пешниҳодшударо мавриди омӯзиш ва таҳқиқи илмӣ қарор додан аст.

Дар ҷаласаи шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-046 аз 09.10.2021с., протоколи №15, оиди сазовор донистани Тиллобаева Салима Махмадалиевна бо дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.10 – таърих (таърихи илм ва техника) қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонии Шӯрои диссертатсионӣ 13 нафар иштирок доштанд, аз ҷумла 10 нафарашон докторони илм, 5 нафарашон докторони илм аз рӯйи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда мебошанд. Аз 13 нафар аъзои Шӯрои диссертатсионии дар ҷаласа иштирок дошта, чунин овоз доданд: тарафдор – 13 нафар, муқобил – нест, бетараф – нест, бюллетенҳои безътибор нест.

**Раиси**

**шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-046,  
доктори илмҳои физика-математика, профессор:**



**Комилӣ А.Ш.**

**Котиби илмии**

**шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-046,  
доктори илмҳои таърих, дотсент:**

**Алимов Д.Х.**

**09 октябри соли 2021.**